

VIŠAS JUSLES
SUŽADINANTIS
PASAKOJIMAS APIE ŠEIMOS
PASLAPTIS, NUVEDANČIAS
IKI MAROKO

ROSANNA LEY

Šafrano keliu

Alma littera

Kartą gyveno mergaitė, ji labai mylėjo šafraną. Jai patiko jo paslaptینگumas, mįslingumas ir kroku žydėjimas vėlai lapkritį, kai paprastai augalija jau miršta. Jai patiko viena po kitos švelniai violetinėmis ir žaliomis bangomis vilnijantys laukai, gležni lyg drugelio sparnai jų žiedlapiai. Jai patiko skubus ir greitas derliaus rinkimas, kai menkai apšviestose patalpose skabomi dulkantys rusvi aukso siūlai, girdisi tylus šnabždesys ir liejasi švelni melodija, o siūlų krūvelė palengva vis didėja. Jai patiko džiovinamų šafranų aromatas, truputį aitrokas neįtikėtinas jų dvelksmas. Jai patiko ypatingas jų teikiamas maisto skonis, tarsi žiupsnelis saulės sielai. O labiausiai jai patiko šafrano magija.

Prologas

Palikusi už savęs vakaro sutemose skendintį miestą ji ėmė kopti į kalną. Geso viena iš tų ilgų vėlyvo pavasario dienų, kurios įžiebta viltį, kad vasaros reikia ne bijoti, o laukti. Tačiau dabar saulė pagaliau ėmė leistis ir iki namų teks keliauti tamsoje. Bet niekis. Ji jau seniai žino šitą kelią; jai jis toks pažįstamas ir mielas, kaip kažkada brangintas mylimasis. Ji jautė kelią. Žinojo tiksliai, kur pasukti.

– Lik sveika. – Tania pakėlė ranką ir jai pamojo. – Ar tikrai nenori, kad iškviesčiau taksi?

Ji papurtė galvą.

– Verčiau pasivaikščiosiu.

Eidama pėsčiomis gali pamąstyti. O pastaruoju metu ji išties daug mąstė. Šįvakar išgėrė kelias taures vyno, o tai šiomis dienomis jai irgi neįprastas dalykas. Turbūt per daug pasakė. Ji buvo pratusi viską laikyti viduje, o šiandien ėmė ir išsiliejo. Susiraukė. Atskleidė, ką mano. Gerai, kad ne viską.

Nelengva kopti į skardį. Stabtelėjo atsikvėpti. Ten apačioje paskutinių saulės spindulių nušviestose bangose laigė guotas skumbrių, blykčiojančių juodomis nugaromis. Pašokinėjo ir nuplaukė. O ji žiūrėjo į besileidžiančią saulę, skęstančią jūroje už horizonto ir oranžiniais gaisais nudažančią vandenį. Nusprendė per šią kelionę namo niekur neskubėti.

Perlipusi sankasą nuėjo per pievą. Pernai čia matė būrelį į žygį išsiruošusių pradinukų. Raudonai ir mėlynai ištepliotais pirščiukais jie rinko gervuoges, mokytoja patenkinta šypsojosi ir pasakojo vaikams apie paukščius ir vabzdžius. Vaizdelis – net už širdies griebia. Jai norėjosi pribėgti prie mokytojos ir padėkoti už tai, kad atvedė vaikus į gamtą, kad ugdo jiems meilę gimtajam kraštui pasaulyje, kuriame žmonės pastaruoju metu vis daugiau laiko praleidžia namie įnikę į šiuolaikines technologijas.

Ai, nesąmonė. Bamba kaip kokia senė. O gal iš tiesų jau paseno. Betgi viskas keičiasi. Ir štai dabar... Ji nusipurtė, nors ir nebuvo šalta.

Prėjo pro tankiai sužėlusią erškėčių ir gervuogių gyvatvorę. Mintimis grįžo atgal. Geriau būtų šito nedaryti. Kas buvo, pražuvo, ir nieko nebepakeisi. Kažkada manė, kad ateis laikas ir viskas pasikeis. Bet tikriausiai visiems taip nutinka. Visi tikisi, kad „ateis laikas“. *Jeigu būčiau daręs taip, o gal kitaip...* Viskas būtų susiklostę kitaip, gal net visiems laikams. Tik ar būtų? Taip žaisti negalima. Nėra prasmės.

Ji suprato, ką reiškia apsisprendimas nebepersodinti kroky svogūnėlių. Nelė irgi tą nujautė. Matė iš savo dukters akių. Pati gerai nežinojo, kodėl pasielgė taip akivaizdžiai – juk galėjo palikti lauką nesutvarkytą. Bet jau ketvirtai metai. Tai tapo įpročiu. Tad padarė tai, ką darydavo kasmet. Tegu Nelė mano, ką nori. Pasiuntė dukrai ženklą; kol kas turėtų to užtekti. Nelė turės išmokti skaityti ženklus.

Priėjusi pievos kraštą žengė per antrąją sankasą. Diena jau visai baigiasi; lyg scenos užuolaida tuoj nusileis vakaro sutemos. Saulė jau pasislėpusi, raudoni gaisai danguje bluko ir pilkėjo, visos taip gerai pažįstamos formos – skardžio krašto ir gyvatvorių, medinių vartų ir akmeninių sienų – vakaro prieblandoje susiliejo į neaiškia visumą. Paukščiai liovėsi skraidę,

jų giesmės nutilo. O visas gamtovaizdis aplink ją – Roslando peizažas Kornvalyje, kurį ji taip mylėjo, tyliai grimzdo į nakties ramybę, buvo girdėti tik pavieniai žolėje krebždančių vabalėlių garsai, jūros ošimas ir bangelių garmėjimas.

Kas jau kas, bet Nelė tikrai nekalta. Tiek to. Bet jeigu *ji pati* nenori žinoti tiesos, tai nereikia, kad ir Nelė ją žinotų. Pagaliau, koks skirtumas, kas kam priklauso ir kas kažkada yra ką padaręs? Vaikai atkeliauja į šį pasaulį be prigimtinės nuodėmės.

Takelis šioje vietoje buvo visai siauras ir vedė prie pat skardžio krašto. Apačioje, nedidelėje akmenuotoje įlankėlėje, vanduo sruvo į fjordą purslodamas per mažus akmenėlius ir atsimušęs į didesnes uolas skubėjo atgal į tamsias vandenyno gelmes, aplietas švelniu blausios mėnesienos sidabru. Net kvapą gniaužė. Ar gali būti kas gražiau?

Kai staiga sužinai, kad laukiesi, mąstė ji, turėtų apimti pats nuostabiausias jausmas pasaulyje. Ji palietė delnais sau pilvą, tarsi mėgintų prisiminti tą jausmą, patirtą prieš daugiau nei tris dešimtmečius, kai pradėjo lauktis Nelės. *Viespatie...* Tačiau taip turėtų būti idealiame pasaulyje. Ji pažvelgė į jūrą. O jos pasaulis net ir tada nebuvo idealus.

Atsidususi patraukė tolyn. O dabar? Dabar aplink ją leidosi tamsa, ji gulė ant žolės, ant medžių ir krūmų; ant vandens ir akmenų, ant uolų apačioje. Tiesa visados slėgė pečius sunkia našta – net ir tiek, kiek pati žinojo. O žinojo tikrai ne viską. Bet tai nesuteikia teisės išsipasakoti bėdas ir ji nesirengė to daryti dabar. Ne jos būdai. Nelė to nenusipelnė. Ne visada su Nele buvo elgiamasi teisingai. Per daug stengėsi ją apsaugoti – dabar tai buvo aiškiai matyti. Juk galiausiai reikia vaikus paleisti, kad ir kaip dėl jų nerimauji. Dabar ji kaip tik tą dėl Nelės ir darė.

Ji ėjo tolyn vedama nuojautos, tiksliai žinodama, kur tuo takeliu nueis. Paskui takelis išplatėjo ir tolumoje ji veikiau pajuto nei pamatė prasidedančią gatvelę, kurioje jai kelią švietė iš artimiausio namelio sklindanti šviesa. Kelią į vieną pusę. Gyvenimas kupinas pasirinkimų. Dabar jau nebetoli. Ir vis dėlto...

Ji žengė arčiau skardžio krašto viliojama nerimstančio vandens, spindinčios mėnesienos, apačioje į krantą plakančių bangų šniokštimo ir mūšos. Ji visa tai matė ir jautė. Dabar jau tikrai visai nebetoli.

1 skyrius

Po penkių mėnesių

Ji ir vėl sapnavo ją. Ir ne tik ją. Tomis paskutinėmis sekundėmis prieš atsibudama; tomis trumpomis akimirkomis, kai nesusivoki, kur esanti, ar net kartais nebežinai, kas apskritai esi, kai sapnas gali pasirodyti kaip tikrovė... Nelė sapnavo kroklų lauką. Jų žiedai buvo ką tik prasiskleidę. Tai tas išpūdingas sąstingio tarpsnis prieš derliaus nuėmimą, kai vėlyvą spalį po vaiskiai mėlynu dangumi žemę užkloja rausvai violetinių žiedų kilimas. Jis gožė jos akiratį ir kaip visada užpildė jos pasaulį. Rausvai violetiniai krokai.

Tačiau ji nespėjo šios akimirkos sugauti, nespėjo jos įsiminti, nes vėjas pajudino užuolaidą ir reginys dingo. Rytas. Spalio pabaiga. O krokai nežydi. Dabar vietoj jų ji išvydo savo vyrą Kalemą. Atitraukęs užuolaidas jis sustojo prie lovos su padėklų rankose. Veide priverstinė šypsena, turbūt todėl, kad jau seniai jai nebesišypsojo.

Nelė nejučia įsitempė. Nežinia kodėl: ar dėl sapno, ar dėl Kalemo, ar tiesiog iš sielvarto, kuris lyg tamsus debesis vis dar niaukė jai sielą. Mama mirė prieš penkis mėnesius, vėlai naktį grįždama stačia pajūrio pakrante. Nebėra jos, nebėra ir šafrano. Nelė jautėsi išmušta iš pusiausvyros.

– Pabudome ir kelkimės, miegaliuke.

Nelė plačiau pramerkė akis ir pamėgino meiliai jam nusišypsoti. *Man viskas gerai, tikrai.* Pastaruoju metu dažnai taip elgėsi. Tačiau tiesa ta, kad nieko čia gero. Nei jai, nei jiems abiem.

– O lia lia! Pusryčiai į lovą sukaktuvininkei!

Po nakties jo plaukai dar buvo susivėlę, o skruostai pastebimai apžėlę barzda. Jis labai stengėsi nuduoti, kad viskas gerai.

– Ačiū.

Gimtadienis. Vos nepamiršo. Šiandien jai sukanka trisdešimt ketveri ir šiandien pirmasis gimtadienis, kurį švenčia ištekėjusi. Ir pirmasis gimtadienis netekus mamos, kurią taip dievino, bet gal šiandien neverta apie ją galvoti.

Nelė atsisėdo lovoje ir pastvėrusi pagalvę pasikišo po nugara.

– Tai bent vaišės. Kaip miela.

Žodžiai nuaidėjo kambary ir liko be atsako. Įdomu, ar ir Kalemui jie pasirodė tokie pat dirbtiniai kaip ir jai. Tačiau jai nesinorėjo atsisakyti žaidimo, į kurį jis taip mielai įsitraukęs. Juk jis taip stengiasi. Ant medinio padėklo puodelyje garavo arbata, ant lėkštutės pūpsojo sviestinis ragelis, šalia jo – didelis šaukštas abrikosų uogienės, peiliukas sviestui tepti. Dailioje vazelėje – japoninės plukės žiedas ir storas gelsvai rausvas vorkas. Jį pamačius, Nelei suvirpėjo širdis.

– Su gimtadieniu, Nele, – pasveikino Kalemas ir atsargiai padėjo ant kelių padėklą (tarsi ji būtų kokia neįgali, pamanė sau Nelė). Pasilenkęs švelniai pakštelėjo į skruostą.

Nuo kada jie nebesibučiuoja į lūpas, sugavo Nelė save spėliojant. Jau prieš motinos mirtį ar iškart po jos? Bet argi tai svarbu? Iš jo burnos kvepėjo mėtine dantų pasta ir rudeniniais lapais.

– Gerai miegojai? – paklausė Kalemas ir nubraukė jai nuo veido plaukus. Nelė trumpam užsimerkė, prisiminė kitą ranką, daug švelnesnę.

– Sakyčiau, taip. – Nusprendė apie šafraną nieko jam nepasakoti.

Po motinos mirties abiem buvo nelengva. *Kodėl?* – vėl klausė savęs, kaip kad dažnai klausdavo po tos lemtingos dienos. *Kodėl taip atsitiko?* Ir kas tiksliai įvyko tą dieną? Ji neturėjo nė menkiausio supratimo. Dieve mano, mama gyveno viena, tamsią naktį ėjo takeliu per skardį. O tada?.. Taigi Nelė nieko nežino, kaip ji mirė. O tai dar viena mįslė prie ilgo sąrašo dalykų, kurių ji nežinojo ir kurių, savo begalinės išminties vedama, jos mama nesiteikė jai papasakoti.

Nelė susigriebė tvirtai spaudžianti kumščius ir sėdinti įtraukusi galvą į pečius. Didžiulėmis pastangomis prisivertė atsipalaiduoti. Negera buvo nieko nežinoti mamai dar gyvai esant, nes vis manė, kad ji kada nors papasakos, bet dabar, kai jos nebėra... Vadinasi, Nelė jau niekada nieko nebesužinos. O įkritis į tokią gilią sielvarto duobę prisidėjo dar ir pyktis mamai, kad taip elgėsi.

Kalemas iš visų jėgų stengėsi palaikyti Nelę. Spaudė apkaabinęs glėbyje, kai ji verkė, – sunku patikėti, iš kur radosi tiek ašarų, – kantriai klausėsi jos pasakojimų apie senus gerus laikus. Glostė jai plaukus, laikė už rankos, trynė kaktą, masažavo pečius ir visai nėrėsi iš kailio stengdamasis padėti. Kiek leido sutuoktinio teisės, padėjo tvarkyti nemalonius reikalus, neišvengiamus mirus artimajam. O Nelė bandė suvokti, kas įvyko.

Jie susituokė kovą, kai mama dar buvo gyva. Gegužės pabaigoje ji mirė, o spalio vidury Nelė jau nebežinojo, ar Kalėdas pasitiks vis dar drauge. Kas čia dedasi? Juk jis – jos vyras, tačiau mama vis tiek buvo ta ašis, apie kurią sukosi visas Nelės pasaulis. Netekus jos, viskas – net ir santuoka su Kalemu – ėmė griūti.

– Gerk arbatą, – gan šiuurkščiau paragino Kalemas. – Atauš.

– Oi, atsiprašau, – Nelė giliai atsiduso. Reikia tik dar truputėlį pasistengti. Nevalia nuleisti rankų, reikia kovoti.

Už Kalemą iš tiesų verta kovoti, juk taip? Puikiai suderintame Kalemio pasaulyje – kuris skriejo už kelių šviesmečių nuo chaotiškos Nelės planetos – viskas turėjo būti daroma taip, kaip priklauso. Susipažinai su mergina, pakvieteji į barą išgerti. Šita dalis pralėkė lengvai – jis iškart krito jai į akį, kai tik išvydo kavinėje, kur ji kepdavo pietums karštus sumuštinis ir akytas bandeles, o vakare nusiplūkusi straksėjo pagal savo viršininko ir virtuvės šefo Džonsono dūdelę. Vienintelio virtuvės šefo. Jai norėjosi artimiau pažinti tą aukštą, mėgstantį pietauti mieste vyruką meilėmis gelsvai rudomis akimis. Kalemio pasaulyje, jeigu pirmosios pažinties etapas pavyko sėkmingai, toliau turėtų būti vakarienė (taip ir buvo, jie pavakarieniavo), kinas (romantinė komedija; jis kvatojosi daugiau nei ji), muzikos klausymasis artimiausiame pramogų centre (vietos muzikinės grupės, kuri tikrai mokėjo išvilioti klausytojus į šokių aikštelę, koncertas), pasivaikščiojimas akmenuota pakrante nuo Sent Moso iki Sent Džasto ir priešpiečiai bare. Tai kuriuo nors metu turėjo baigtis lytine sueitimi, nors ši tema buvo paliesta tik po gero draugystės mėnesio – ir tai Nelei rimtai susimąščius, „kas, po galais, su manim negerai?“

Kalemas jai nusišypsojo, toks lėtas ir stiprus, patrauklus, kad net širdį tirpdo, – pamanė ji tuosyk, – ir tarė:

– Aš nieko nenoriu skubinti.

Kaip miela ir, jeigu atvirai, neįprasta, nes iš patirties Nelė žinojo, kad dauguma vyrų eina prie reikalo jau po kelių pasimatymų. Tačiau kai jis pasilenkė jos pabučiuoti – tuo metu jie sėdėjo sausakimšame bare Trūre, – ir ji pajuto jo visą vyrišką jėgą, tarsi jis būtų net keliomis padalomis kilstelėjęs įtampos svirtelę, Nelė pagalvojo: „O aš noriu greičiau.“ Ir kai tą patį

vakarą jie mylėjosi jo vieno kambario butuke ant upės kranto, švelniai, su vis kylančia aistra, užvaldančia ir ją, Kalemas irgi jau nebenorėjo delsti.

Šitaip baigdavosi kiekviena Nelės pažintis su nauju vyru. Kartais santykius nutraukdavo ji, kartais jis; kartais draugystė išsisemdavo natūraliai, o kartais užgesdavo nė neprasidėjusi. Tačiau su Kalemu viskas buvo kitaip. Jie vis daugiau laiko leisdavo kartu. Jiems patiko vaikštinėti gamtoje, minti dviračius, tiesiog nesėdėti namie – lietus ar giedra. Nelė mėgo ruošti valgį, o Kalemui patiko mėgautis rezultatais. Jūdvių aistra kaito ir jie pamilo vienas kitą. Tolesnis Kalemą žingsnis buvo apsispręsti gyventi kartu. Dalytis bendru būstu, susituokti.

– Nežinau, – atsakė ji tądien, kai jis pasiūlė gyventi drauge. Jie sėdėjo savo mėgstamoje itališkoje kavinėje, valgė picą ir gėrė raudonąjį vyną. Kaip visada, Kalemui pavyko iš anksto užsakyti staliuką prie lango. Jie draugavo jau dvejus metus.

– Ko nežinai? – Kalemas įdėmiai žiūrėjo į ją. Nelė jautė jo žvilgsnį. – Ar esi tam pasirengusi? Ar tikrai mane myli?

– Myliu myliu, – Nelė uždėjo delną ant jo rankos. Tuo ji nė kiek neabejojo.

– O gal nenori atsiskirti nuo mamos? – paklausė jis.

Ji nebūtų drįsusi šitaip išrėžti. Gal būtų pasakiusi, kad nenorėtų palikti mamos vienos, kad reiktų jai leisti apsiprasti su šita mintimi, kad nelabai numano, kaip mama į tai reaguos. O gal iškloti viską kartu.

– Na, ne visai, – bandė išsisukti.

– Anksčiau ar vėliau visiems tenka palikti tėvus, – gana išmintingai pridūrė Kalemas. – Visi taip daro.

Nelė tą žinojo. Galvoje sukosi neištarti žodžiai „tai nesveika“ ir „nežmoniška“. Bet jie sukosi taip stipriai, kad ateityje

susibarūs, jei priverstų aplinkybės, galėtų greitai išsprūsti. Todėl ji norėjo, kad jis suprastų. Viskas ne dėl pinigų, kurių susitaupiusi ji galėtų nusipirkti nuosavą būstą, nors iš dalies ir dėl to. Na ir kas, kad jiedu gerai sutaria – beveik visą laiką. Įprastinės gyvenimiškos nuostatos jos šeimai netinka. Be to, ji turi tik mamą; visados šitaip buvo. O tai reiškia, kad Nelė yra už ją atsakinga. Vis dėlto...

– Tu teišus, – tarė ji.

– O tu nelabai įsivaizduoji, kaip ji be tavęs išsivers, taip? – toliau kamantinėjo jis.

– Panašiai.

Tiesą pasakius, ji visai neblogai suktųsi ir pati. Tačiau jiedvi nuo seno – viena komanda. Abi kartu prieš visą pasaulį – ar bent jau taip žaidė mama. Iš dalies tai tiesa. Bet kodėl mama niekada nenorėjo kalbėti apie praeitį? Apie tai, kaip Nelė atsirado. Kas ji tokia? Juk paprastai komandos žaidėjai netyli lyg vandens į burną prisisėmę, kai kuriam nors jos nariui knieti išsiaiškinti ką nors itin svarbaus.

– O gal tu ko nors bijai? – Kalemio balsas sušvelnėjo. – Nebijok, Nele, aš tavim pasirūpinsiu.

Betgi ji ne vaikas... Trumpam nudūrė žvilgsnį per jo petį į langą, į gatvę. Čia neseniai palijo, šaligatviai buvo šlapi ir purvini, būrelis vaikėzų stoviniavo netoliese, rūkė, juokėsi ir maukė alų tiesiai iš skardinių.

– Gal pirmiausia man reikėtų truputį pagyventi vienai.

Nelė suprato tai ištarusi garsiai tik iš įsižeidusio jo veido.

– Tu vis dar dvejoji, – pasakė jis. – Dėl mūsų? – Ir piktaai nustūmė į šalį lėkštę, nors joje dar buvo likę spagečių. Kalemui tai visai nebūdinga.

– Aš taip nesakiau. – Jai pasidarė negera. – Manau, mums dar reiktų palaukti. Mes dar jauni.

– Gerai. – Kalemas pasitrynė smakrą, susiraukė. – Bet juk žinai, tau vis tiek reikės kada nors ją palikti.

Nelė žinojo.

– Ar nenori atplėšti? – Kalemas nuėjo prie savo lovos pusės ir nors jau buvo apsirengęs – mėlynais džinsais ir marškiniais raudonais ir pilkais langeliais – išsitiesė šalia jos ir pasiėmė nuo spintelės prie lovos savąjį arbatos puodelį. Nelė gėrė žaliąją su jazminais. Jis – juodąją *Clipper Gold*, stiprią ir ilgai brandintą.

Nelė matė, koks jis susijaudinęs. Pajuto, kad ir pati baugščiai dreba.

– Ar turi šiandien kokių nors reikalų? – vangiai paklausė gurkšnodama arbatą. Dviem pirštais perlaužusi pusiau sviestinę bandelę, užsitėpė abrikosų uogienės.

– Ne, neturiu, – atsakė jis. – Šiandien tavo gimtadienis. Be to, sekmadienis. Siūlyk, ko norėtum.

Hmm. Nelė buvo beveik tikra, kad jis žino, ką ji pasirinks. Paėmusi vazelę su baltąja pluke pakėlė prie veido ir įkvėpė gaivaus žemiško aromato. Šįryt jai nepavyko užgriebti kvapnaus šafrano dvelksmo, betgi ji ir taip gerai žino jo kvapą. Gležnuose žiedlapiuose slepiasi ryškiai raudonos purkos. Svaiginančio aromato beveik neįmanoma nusakyti – tai samplaika liepsnos, medaus ir šviežiai nupjautos žolės. Ar galima sapne užuosti kvapus? Turbūt ne, pagalvojo Nelė. Tačiau kada panorėjusi ji gali pasiimti virtuvėje iš spintelės stiklainį, atsukti dangtelį ir pauostyti raudonuosius šafranų siūlelius. Gali mėgautis jų egzotiška aura, vos juntamu Maroko prieskonių kelio ir persiškų rūmų dvelksmu. Bet ne gėlių žiedais – krokų žiedai trumpalaikiai, jų neišsaugosi.

Mintimis nuklydo į prisiminimus apie krokus, kuriuos augino vaikystėje. Laiku prasiskleidusius žiedus nuskindavo,

kraudavo į pintines ir nešdavo į namą. Kasmet Nelė su mama, o dažnai ir su viena kita drauge susėsdavo prie seno sueižėjusio kaimiško stalo ir dorodavo krokus. Praskleis, būdavo, užsimerkusio žiedelio lapelius, praskės tarsi geldelę, slepiančią savyje perlą, ir švelniai, atsargiai traukia iš viduriuko vieną po kitos raudonas neįkainojamas purkas, kol pirštai nusidažo skirtingomis spalvomis – pilkšvai violetine tos rankos, kuria skėsdavo žiedlapius, ir tamsiai geltona, kuria pešdavo siūlelius. Po kurio laiko stalą nuklodavo vis storėjantis išdorotų žiedlapių sluoksnius, o vertingųjų siūlelių kalnelis didėjo labai lėtai.

Darbas buvo nelengvas, nes siūleliai labai trapūs. Juos reikia nutraukti kiekvieną atskirai nuo geltono kuokelio, nes netyčia pakliuvusi priemaiša sugadins visą šafranų partiją. Pirštai aplimpa violetiniais žiedlapiais, purkos lūžta, greitai pradeda peršėti akis. O siūlių krūvelė auga neįtikėtina lėtai. Tačiau viską atperka jauki prietema, maloni moteriška draugija ir bendravimas, aitrus šafranų aromatas, iš pradžių dvelkiantis medumi, paskui vis sodrėjantis, panašus į muskusą, stiprėjantis ir, kaip Nelei atrodė, viliojantis, nors tuo metu ji buvo dar maža mergaitė.

Siūlelius džiovindavo partijomis ant *Agā* viryklės – Nelės mama turėjo specialiai jiems džiovinti pritaikytą padėklą. Reikėdavo išdžiovinti greitai, kad nesudustų ir nepaplėktų. Tad Nelės mama stebėjo procesą rūpestingai, lyg perekšlė višta, gananti savo viščiukus, atsargiai kedeno siūlelius pirštais, kol tie visiškai išdžius ir bus tinkami ruošti žiemai. Aštrus džiuštančio šieno kvapas iš virtuvės pasklisdavo po visą namą, įsigerdavo net į drabužius. Kėdes, rankšluosčius, pagalves nusėdavo gelsvos dulkių dėmės; šitaip kasmet į namus atkeliaudavo šafranas. Darbui pasibaigus, Nelės mama sužerdavo efemerškų purpurinių žiedų likučius į pintą krepšėlį ir įdėjusi į dėžutę palikdavo gerai

vėdinamoje spintelėje podėlyje, kur jie ilgais žiemos mėnesiais bus naudojami, anot jos, kaip prisiminimų popuri. Tikrai yra ką prisiminti. Tokių dalykų niekada nepamirši.

Nelė užaugo kaimo sodyboje Kornvalyje, Roslando iškyšulyje, ir visą vaikystę pro savo miegamojo langą regėjo krokų lauką. Mama kas ketverius metus daržinių krokų gumbasvogūnius iškasdavo ir pasodindavo kitoje vietoje laikydamosi sėjomainos tradicijų, kad dirva galėtų pailsėti ir būtų patręšta, o šviežiai susiformavę ir dirvos paviršium besistiebiančios gumbeliai būtų atskirti ir įkišti į žemę iš naujo. Taip būdavo auginami krokų laukai. Ir todėl Nelė visur ir visada matė šafraną; ko gero, toks buvo mamos noras. Ji galėjo regėti, kaip kalasi iš žemės pirmieji daigai, apgaubti plonyčių it permatomas popierius baltų trikampių antžiedžių, saugančių lapelių viršūnėles, kurioms prasiskleidus pasirodys minkštas gėlės žiedas. Lapeliai sparčiai augs, jei orai palankūs, pumpurai gali susiformuoti net per naktį. Oro temperatūrai pakilus žiedeliai galiausiai prasiskleidžia, iš jų išnyra ilgi šafranų siūlai, jie jau pasirengę būti nuskinti.

Jos šeima augino krokus iš kartos į kartą; ne sykį yra pasakojusi mama.

– Savo darbu turime tęsti protėvių tradicijas.

Šitaip kalbėdama mama smarkiai pasikeisdavo, tapdavo nuožmi. Jos akys – tamsiai mėlynos, beveik indigo spalvos, – ištarus šiuos žodžius degdavo aistra; miltuotomis rankomis, kuriomis minkė šafrano duonai tešlą, ji pasitaisydavo plaukus ir palikdavo ant jų baltą miltų pėdsaką. Sekdama senąja tradicija, mama naudojo duonai neperkoštą šafrano užpilą, nes taip geriausiai išsaugomas jo aromatas. Vėliau įberdavo į tešlą smulkių besėklių razinų, sėlenų, muskato riešuto ir cinamono. Kepinio puošti nereikia, sakydavo mama, užtenka gabalėlio

auksinio sviesto, šaukšto tirštos grietinės ir gausi traškią geltoną plutą. Sunkiai nusakomą šafrano kvapą. Dieviškas skonis. Vien apie tai pagalvojus Nelei tęso seilė.

– Taip pat ir tu, Nele. Tai tavo giminės palikimas. – Ir mikliai atsisukdavo nuo stalo, ant lieknos nugaros suvilnydavo plaukai, suraibuliudavo ryškiaspalvio sijono klostės, kai ji skubėdavo pasiimti iš sandėliuko dar kelių pagardų duonai. – Tau reikės tęsti tradicijas.

Tas palikimas – didžiulė atsakomybė, galvojo dabar Nelė gurkšnodama arbatą. Ne laikas dar buvo mamai mirti – bent jau ne taip staiga ir, žinoma, ne šitaip. Nelė visiškai nebuvo tam pasiruošusi. Paėmė į rankas storą rausvą voką.

– Kas čia? Dovana ar tik atvirukas? – pamėgino paerzinti. Kalemas kilstelėjo antakį.

– Atplėšk ir pamatysi.

Nelė žinojo, kad bus ir dovana, ir atvirukas. Ilgai užtruko, kol perprato vyrą – savo gyvenimą jis tvarkė taip, kaip ir kitų žmonių asmenines valdas. Kalemas – apželdintojas, sodininkas ir kraštovaizdžio architektas – dirbo senamadiškai. Labiausiai jam patiko projektuoti sodus popieriuje, ant savo piešimo lentos, su liniuote, pieštuku ir gilia raukšle kaktoje, kurią jai vis norėjosi išlyginti. Paskui jis savo projektą papildydavo pievelėmis, vietos akmenimis, trinkelių takeliais, lauko terasomis ir augalais. Ir nors kartais Nelė labai troško, kad jis spontaniškai apsigalvotų, kad numatyti planai staiga chaotiškai sugriūtų, kad įvyktų tai, ko jis nesitikėjo... vis dėlto žinojo, kad kaip tik šitas itin viliojantis tvarkos jausmas ją ir traukė prie jo. Kalemas – gyva jos motinos priešprieša.

Nelė pakilnojo ant delno voką. Kalemas iš visų jėgų stengėsi palaikyti ją užgriuvus sielvartui ir pykčiui. Bet kartu aiškiai leido suprasti, kad šiuo metu jai labiausiai reikia atsitiesti

ir gyventi toliau. Bet argi gali gyventi toliau žinodamas, kad tavyje kažkas numirė?

– Mums reikia parduoti sodybą, – pasiūlė jis prieš du mėnesius, kai vieną saulėtą popietę abu sėdėjo savo mažulyčio kiemo sodelyje. – Juk tai kvaila.

– Kvaila?

Nelei nepatiko šitas žodis. Ji ten gimė ir augo, ten prabėgo beveik visas jos gyvenimas. Vargu ar įstengtų sodybą parduoti.

– Jau trys mėnesiai. – Kalemas pakilo nuo suolo ir ėmė minti pirmyn atgal po kiemą, lyg būtų užspeistas. – Ji ten riogso niekam nereikalinga. Pripažink, Nele, juk mama jau nebegriš, ar supranti?

Nelė pajuto, kaip ašaros užspaudė gerklę. Net ir po trijų mėnesių užteko vieno žodžio ją pravirkdyti.

– Taip, – tyliai patvirtino. – Jinai jau niekada nebegriš.

– O mums reikalingi pinigai.

Geriau jau būtų šito neišgirdusi. Betgi išgirdo, ir tiek.

Kalemas sugrįžo prie jos ir atsisėdo ant suolo.

– Galėtume nusipirkti didesnę namą. Dalį pinigų galėčiau investuoti į verslą. Gal netgi galėtume pagalvoti apie tavo nuosavo restorano atidarymą. Juk tu jo nori, tiesa? Juk mes abu to norime?

Nelė jam nieko neatsakė. Gerklę gniaužė sunkiai nusakomas jausmas. Šią akimirką ji net negalėtų pasakyti, ko dabar norėtų.

– Jau laikas, Nele. – Kalemas ją apkabino.

Nelė norėjo padėti galvą jam ant peties. Ir nieko daugiau, tik tiek. Norėjo užsimerkti ir atsiduoti jo valiai.

– Nežinau. – Jautėsi taip, lyg per tą pokalbį, kai jis pasiūlė jiems apsigyventi kartu. Tik šįkart ji nebeturėjo jėgų pakovoti už tikruosius savo norus. Už savo palikimą. Sodybą. Šafraną.

– Tu kitokia, nei buvo mama, – kalbėjo jis. – Negi nori šeimininkauti nedideliame ūkelyje, ką? Aš nenorėčiau. Ir negalėčiau. Nejaugi nori tokio gyvenimo?

Kaip tik to ji ir norėjo.

– Ne.

Nelė nusiminusi papurtė galvą. Bet... Jos mama dirbo savo žemėje nenuilsdama, o kai tik įstengdavo, nusisamdavo pagalbininkų. Ir visada tai būdavo vyrai. Paprastai koks nors apsigyvendavo pas jas keliems mėnesiams ir darbuodavosi kartu su mama už valgį ir pastogę. Bet tie vyrai ilgai neužsilikdavo. Rudenį, kai jau nuskinti nuo vaismedžių obuoliai, kriaušės ir slyvos, kai nuo krūmų nuraškytos uogos, kai Nelės mama stodavo virti uogienių ir konservuoti vaisių ir daržovių ilgiems žiemos mėnesiams, tie vyrai išvykdavo. Kartais prieš nurenkant krokus, kartais jau juos nurinkus. Vaikystėje Nelė nė nežinojo, kodėl taip yra. Vieną dieną, žiūrėk, jie dar čia, o kitą jų jau nebėra. Bet jai tai nerūpėjo. Mama ir toliau šypsodavosi, dainuodavo ir jos kaip visada likdavo dviese.

Bet daugiau taip jau nebebus. Kalemas sakė tiesą. Viso labo tik penki akrai ir seni trobesiai – štai taip reikia žiūrėti. Dar buvo ožka – jinai jau atiduota vienai kaimelio šeimai ir ši manė su džiaugsmu auginsianti ją kaip naminių gyvūnėlių. Jie gi iš Londono, ne kažį ką išmano. Vištos parduotos kaimynei ūkininkei, gyvenančiai toje pačioje gatvėje. Dar liko šafranas.

– Sodyba, trobesiai, žemė... tai visas mamos pasaulis, – bandė aiškinti Kalemui. Mano taip pat, nusmelkė mintis. Ištisis metus vaikystėje nieko kito ir nežinojo. Buvo laikoma atokiai nuo visko, kas, mamos galva, galėtų jai pakenkti. Užspeista, kaltai pagalvojo. Arba akylai saugoma. Skirtumas tarp šio ir ano – labai menkas. Ji taip ir nesužinojo, kodėl mama šitaip troško ją apsaugoti; kas jai buvo nutikę, kad vėliau pasaulis atrodė lyg blogio irštva. Mama jai taip ir nepapasakojo.

– Žinau, – pasakė Kalemas. – Suprantu, kaip jautiesi, ir žinau, kaip tau dabar sunku. – Tačiau tardamas šiuos žodžius jis nuo jos pasitraukė, ir ji tai pajuto. – Palik visa tai man. – Nelė pažino šitą balsą. Šitaip jis kalbasi su klientais, pradėjęs kurti jų kiemo projektą. – Aš viską sutvarkysiu, tau nereikės nė piršto pajudinti.

Nelė nykščiu atplėšė voka. Sodyba dar neparduota, o tai yra svarbiausia. Apie pardavimą jau paskelbta, bet ji vis tiek dar priklauso Nelei. Kol kas.

Nelė išėmė iš voko atviruką. Jame – vyras iš pagaliukų klūpo priešais tokią pat pagaliukų moterį ir tiesia jai širdį. Vyras – tamsiaplaukis, rudakis kaip Kalemas, o moteris – su šviesių garbanotų plaukų kupeta ir žydromis akimis kaip Nelė. Įdomu, kiek atvirukų kioskų reikėjo aplėkti, kad surastum kaip tik tokį. Vėl ašaros užspaudė krūtinę.

– Kalemai, suprantu, ne viskas ėjosi... – „kaip per sviestą“, norėjo pasakyti. Motinos mirtis nubloškė juos į skirtingas orbitas ir staiga ji panoro balsu išsakyti šitą tiesą, panoro, kad ir jis ją pripažintų.

Tačiau jis neleido jai baigti sakinio. Užčiaupė kratydamas galvą.

– Nereikia, Nele. Ne šiandien.

Nelė sutriko.

Iš sulenкто atviruko iškrito plono popieriaus aplankas. Dovana. Nelė perskaitė ant atviruko užrašytus žodžius: „Su gimtadieniu, mano mylima virėja.“ Kad tik ir vėl nepravirtų. Nelė pasilenkė ir pakštelėjo jam į šiltą apšepusį skruostą. Jeigu ne šiandien, tai kada? – pagalvojo.

– Ir?.. – Kalemas nekantriai laukė.

Nelė tiesiog bijojo paimti į rankas aplanką. O jeigu jai nepatiks? Jeigu jis smarkiai prašovė pro šalį? Jau ir taip blogai, kad

reikia pasitikti gimtadienį be mamos – virtuvėje negirdėti jos dainų, netarška puodai ir keptuvės, niekas nekepa gimtadienio blynelių, niekas nedunksi po grindis su aukštais guminiiais baltais, niekas neina į kiemą palesinti vištų, išbarti vienos, įstrakėjusios trobon, ar pririšti kieme nutrūkusios ožkos. „Su gimtadieniu, Nelyte!“ Ir kimus motinos juokas. „Mano saulytės spindulėlis.“ Mama davė jai Nelės vardą, nes senąja anglų kalba jis reiškia šviesą, saulės spindulį. Pavadinta pagal šafrano spalvą.

Nelė sušniurkščiojo.

– Nagi, Nele. – Kalemas spustelėjo jai petį.

– Gerai. – Jai iš tiesų reikia liautis sriūbavus, velniop tą sapną. Nelė pravėrė aplanką. Lėktuvo bilietas į abi puses, kelionė lėktuvu. Nelė susiraukė. Į Marakešą. – Kodėl?..

– Ir dar... – paragino Kalemas.

Nelė pamatė dar vieną popieriaus lapelį. Panašų į kredito kortele apmokėtos sąskaitos kvitą. Paėmė. „Už kulinarijos kursus“, perskaitė. Žydrajame riade, Marakeše. Penkių dienų marokietiškos virtuvės patiekalų gaminimo kursai.

– Kas čia? – betgi ir pati aiškiai matė. Kalemas padovanojo jai marokietiškos virtuvės mokomuosius kursus viename iš Marakešo viešbučių. Galvoje sukosi klausimas – kodėl? Ir už kokius pinigus?

– Nepatinka? – ryžtinga Kalemą šypsena užgeso. – Maniau, tai bus puiki dovana. Sakeisi turinti neišnaudotų atostogų. Pasiskambinau į kavinę. – Rusvose jo akyse vis dar ruseno viltis. – Pamaniau, bus puiki investicija į ateitį. Mūsų ateitį. Juk visada sakei, kad nori daugiau sužinoti apie... – Kalemas nebaigęs nutilo.

– Marokietišką virtuvę. Taip. Norėjau ir tebenoriu. – Nelė giliai atsiduso. – Nuostabi dovana. – Kai jau taip pristatyta, galima pamanyti, kad nieko kito iš jo ir negalėjai tikėtis.